

ОДЕСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ

Деякі питання щодо надання допомоги постраждалим від торгівлі людьми

Торгівля людьми є не лише сучасною формою рабства, яке порушує права людини, а й тяжкою формою насильства, що спричиняє ризик для життя та здоров'я. Щороку жертвами торгівлі людьми у всьому світі стають 800 – 900 тис. осіб, причому їх основну частину становлять жінки та діти.

Оскільки поняття «торгівля людьми» охоплює широке коло соціальних явищ та передбачає здійснення комплексних заходів при наданні допомоги постраждалим, соціальні служби є однією із ключових структур, що мають працювати як з передумовами, так і з наслідками торгівлі людьми.

Заклади допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми

З метою забезпечення реалізації прав, передбачених Законом України "Про протидію торгівлі людьми", особи, які постраждали від торгівлі людьми, можуть бути направлені до одного з діючої мережі центрів соціальних служб, центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг).

З метою надання допомоги дітям, які постраждали від торгівлі дітьми, вони можуть влаштовуватися до центрів соціально-психологічної реабілітації дітей та притулків для дітей з метою надання психологічної допомоги та забезпечення реабілітації у порядку, встановленому законодавством.

Ефективно протидіяти зазначеному явищу можна лише за умов використання системного підходу, координації діяльності усіх заінтересованих сторін – державних та неурядових організацій, органів соціального захисту, міграційних служб.

До групи ризику торгівлі людьми належать:

діти, зокрема діти-сироти, діти позбавлені батьківського піклування, діти з малозабезпечених сімей, безпритульні діти, діти з особливими потребами;

безробітні особи працездатного віку; особи з низьким рівнем доходів; особи з низьким рівнем освіти; особи, які працюють за кордоном, насамперед нелегально; особи, які нелегально виїжджають за кордон або нелегально в'їхали чи перебувають на території України;

особи, які користуються послугами зі знайомств, у тому числі за кордоном, з посередництва в укладенні шлюбів та створенні сім'ї;

особи, які працюють у сфері розваг; особи, які займаються проституцією.

Крім того, до групи ризику можна віднести інші соціально незахищені та неблагополучні верстви населення: багатодітних батьків, самотніх матерів, осіб з інвалідністю, залежних від алкоголю та наркотиків, жертв домашнього насильства.

Суб'єктами, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, є:

Президент України;

Кабінет Міністрів України;

центральні органи виконавчої влади;

місцеві органи виконавчої влади;

закордонні дипломатичні установи України;

заклади допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми.

Відповідно до Закону України „Про протидію торгівлі людьми”, торгівля людьми - це здійснення незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, у тому числі сексуальної, з використанням обману, шахрайства, шантажу, уразливого стану людини або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, з використанням службового становища або матеріальної чи іншої залежності від іншої особи, що відповідно до Кримінального кодексу України визнаються злочином.

Форма

**Оцінка потреб
особи, яка постраждала від торгівлі людьми**

Особа, яка постраждала від торгівлі людьми

(П.І.Б.)

Представник центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді

(П.І.Б.)

Дата складання оцінки потреб особи, яка постраждала від торгівлі людьми _____

Потреби особи, яка постраждала від торгівлі людьми	Необхідність вжиття заходів
Потреба у тимчасовому притулку	
Потреба у правовій допомозі (в тому числі роз'яснення прав і обов'язків постраждалих осіб, допомога в оформленні/відновленні документів, у тому числі з метою відновлення прав, а у разі необхідності – надання допомоги відповідно до законодавства про цивільне та кримінальне судочинство)	
Потреба у лікувально - профілактичній допомозі	
Потреба у психологічній та соціально-педагогічній допомозі	
Потреба у пошуку сімей постраждалих дітей або влаштуванні їх у встановленому порядку у спеціалізовані заклади та установи для дітей, які здійснюють їх соціальний захист	
Потреба в отриманні освіти, кваліфікації або перекваліфікації	
Потреба у працевлаштуванні	
Потреба у поверненні до країни походження (для іноземців або осіб без громадянства)	

Я, _____, даю згоду на збір та обробку
(П.І.Б. особи, яка постраждала від торгівлі людьми)

моїх персональних даних відповідно до вимог Законів України „Про захист персональних даних”, „Про протидію торгівлі людьми”, Порядку взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2012 року № 783.

Особа, яка постраждала від торгівлі людьми/законний представник _____
(П.І.Б.) (підпис)

Представник центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді _____
(П.І.Б.) (підпис)

Директор Департаменту сімейної політики _____
Г. Жуковська

Після отримання заяви про встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, посадова особа направляє постраждалу особу до центру соціальних служб/центру надання соціальних послуг за місцем перебування для проведення оцінки її потреб та отримання юридичних, психологічних, медичних, медико-консультативних та інших послуг.

Центр соціальних служб/центр надання соціальних послуг проводить протягом п'яти робочих днів оцінку потреб постраждалої особи з урахуванням її віку, статі, стану здоров'я, забезпечує надання особі необхідних послуг, зокрема юридичних, психологічних, медичних та медико-консультативних, а також сприяє реалізації прав постраждалої особи на отримання соціальних виплат, працевлаштування, повернення до країни походження тощо.

Під час звернення постраждалої особи або її законного представника безпосередньо до центру соціальних служб/центру надання соціальних послуг, спеціаліст проводить оцінку її потреб та повідомляє відповідальний підрозділ про таку особу.

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
соціальної політики України
14 вересня 2012 року № 578

ЗАТВЕРДЖЕНО
Директор центру соціальних
служб для сім'ї, дітей та
молоді _____
„_____” _____ 20__ року

Форма

**План реабілітації
особи, яка постраждала від торгівлі людьми**

Особа, яка постраждала від торгівлі людьми

_____ (П.І.Б.)

Представник центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді

_____ (П.І.Б.)

Представники суб'єктів взаємодії

_____ (П.І.Б.)

Дата складання плану реабілітації _____

Дата початку виконання плану реабілітації _____

Продовження дії плану реабілітації _____

Дата завершення виконання плану _____

Напрямок реабілітаційної роботи	Заходи	Строки виконання	Виконавці	Результати вжитих заходів	Стан виконання (виконано/ не виконано/ потребує перегляду)	Відмітка виконання (П.І.Б., підпис)
Соціальний						
Психологічний						
Медичний						
Правовий						
Освітній, профорієнтаційний						
Повернення до країни походження для іноземців або осіб без громадянства						

Я, _____, даю згоду на збір та обробку моїх
_____ (П.І.Б. особи, яка постраждала від торгівлі людьми)

персональних даних відповідно до вимог Законів України „Про захист персональних даних”, „Про протидію торгівлі людьми”, Порядку взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2012 року № 783.

Примітки:

Особа, яка постраждала

від торгівлі людьми/законний представник _____

_____ (П.І.Б.)

_____ (підпис)

**Представник центру соціальних служб
для сім'ї, дітей та молоді**

_____ (П.І.Б.)

_____ (підпис)

**Представники суб'єктів взаємодії, які брали
участь у складанні зазначеного плану**

_____ (П.І.Б.)

_____ (підпис)

_____ (П.І.Б.)

_____ (підпис)

Директор Департаменту
сімейної політики

Г. Жуковська

Після встановлення постраждалій особі статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, центр соціальних служб/центр надання соціальних послуг складає протягом десяти робочих днів план реабілітації постраждалої особи (далі - план реабілітації) за формою, затвердженою Мінсоцполітики.

У плані реабілітації зазначається перелік послуг, що надаються суб'єктами відповідно до їх компетенції з метою відновлення фізичного та психологічного стану постраждалої особи та її соціальної адаптації.

План реабілітації складається на строк, що необхідний для його виконання з урахуванням індивідуальних потреб постраждалої особи і не може перевищувати строк дії статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми.

Після складення плану реабілітації центр соціальних служб/центр надання соціальних послуг ініціює протягом семи робочих днів проведення спільного засідання суб'єктів, на якому план реабілітації узгоджується суб'єктами та затверджується керівником центру.

План реабілітації складається в двох примірниках, один з яких залишається у центрі соціальних служб, а інший передається постраждалій особі або її законному представникові.

Суб'єкти забезпечують виконання плану реабілітації, в тому числі із залученням підприємств, установ та організацій, які належать до сфери їх управління.

З'ясування спеціалістами центру соціальних служб/центру надання соціальних послуг факту наявності ситуації торгівлі людьми може здійснюватись шляхом:

спостереження;

опитування;

бесіди;

анкетування.

При з'ясуванні факту наявності ситуації торгівлі людьми, враховується наступне:

- у багатьох випадках особи, які потрапили в ситуацію торгівлі людьми, можуть бути не готовими ідентифікувати себе як постраждалі;
- через пережиті події жертви торгівлі людьми часто страждають на занижену самооцінку та почуття безнадії, а для постраждалих від сексуального насильства особливо типові почуття сорому, ганьби та провини;
- особи, які постраждали від трудової експлуатації, часто мають розлади фізичного та психічного здоров'я;
- постраждалим часто важко знайти спільну мову з найближчим оточенням;
- деякі постраждалі після повернення стикаються навіть з фактом позбавлення прав на житло чи батьківських прав через вимушену тривалу відсутність;
- постраждалі від торгівлі людьми часто виявляють симптоми, пов'язані з посттравматичною реакцією, які зберігаються протягом тривалого часу або можуть проявитися через роки;
- стрес у постраждалих може бути реакцією на реальну загрозу: помсту злочинців або образу з боку інших людей, у тому числі і членів родини.

Психологічний портрет жінки — жертви торгівлі людьми:

- страх переслідувань, закритість;
- самотигматизація;
- депресія, втомленість;
- невпевненість у своїх рішеннях;
- потреба в опіці, допомозі, передачі відповідальності іншій особі чи установі;
- перехід від надмірної довірливості до підвищеної недовіри;
- злам самооцінки, втрата віри в себе та можливості щось змінити;
- небажання жити;
- систематична або періодична агресивна поведінка тощо.

- невпевненість у собі та пригніченість через власну неспроможність, замкнутість;
- втрата надії на можливість нормального життя;
- зневіра в людей;
- образа на державу та на владу;
- відчуття, що його ніхто не розуміє;
- брак комунікаційних умінь тощо.

Психологічний
портрет чоловіка,
постраждалого від
торгівлі людьми:

Психологічний портрет дитини — жертви торгівлі людьми:

- ✓ зміни в настрої, почуття нестабільності;
- ✓ роздратованість, ворожість;
- ✓ самозвинувачення;
- ✓ чутливість, почуття вразливості;
- ✓ відсутність будь-яких почуттів, відсторонення;
- ✓ роздратованість та відсутність опору до фрустрації;
- ✓ труднощі в прийнятті рішень тощо.

Отже, основними психологічними проблемами, що стосуються як дорослих осіб, так і дітей, постраждалих від торгівлі людьми, на які необхідно звертати увагу при наданні їм допомоги, є:

- ✓ *невпевненість у власних силах;*
- ✓ *неврологічні розлади: страхи, панічні напади, нав'язливі думки, нав'язливі дії тощо;*
- ✓ *невміння конструктивно спілкуватися як у сім'ї, так і з соціальним оточенням;*
- ✓ *невміння контролювати власні емоції, надмірна емоційність;*
- ✓ *посттравматичні стресові розлади;*
- ✓ *синдром хронічної втоми, депресії.*

ВРАХОВУЮЧИ ІНДИВІДУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ, ФОРМИ І ВИДИ ЕКСПЛУАТАЦІЇ, ЯКИМ ВОНИ ПІДДАВАЛИСЬ, ТА РЕАКЦІЇ НА НИХ КОЖНОЇ ПОСТРАЖДАЛОЇ ЛЮДИНИ, ОСНОВНИМИ ПОСЛУГАМИ, ЯКИМИ МАЄ БУТИ ЗАБЕЗПЕЧЕНА КОЖНА ОСОБА, ПОСТРАЖДАЛА ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ, Є:

забезпечення доступу до безкоштовної медичної допомоги з урахуванням особистісних потреб (соціально-медичні послуги);

матеріальна допомога та забезпечення, за необхідності, притулку (соціально-економічні та соціально-побутові послуги);

зняття стресу та допомога у відтворенні задовільного психологічного стану (психологічні послуги);

відновлення статусу особи у суспільстві (юридичні та соціальнопедагогічні послуги) тощо.

ПРИ НАДАННІ ДОПОМОГИ ПОСТРАЖДАЛИМ ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ, ВИЗНАЧАЮТЬСЯ ПРИЧИНИ, ЧЕРЕЗ ЯКІ ПОСТРАЖДАЛІ ПОВОДЯТЬСЯ ПЕВНИМ ЧИНОМ. ЦЕ ДОПОМОЖЕ ЗРОЗУМІТИ, ЯК НАЙКРАЩЕ НАДАВАТИ ДОПОМОГУ, ТА ОЦІНИТИ ПРИЧИНИ, ЧЕРЕЗ ЯКІ ПОСТРАЖДАЛІ МОЖУТЬ ВІДМОВЛЯТИСЯ ВІД ДОПОМОГИ АБО РЕКОМЕНДАЦІЙ СПЕЦІАЛІСТІВ.

Є певні ознаки, що можуть свідчити про злочинний намір потенційного роботодавця.

психологічний тиск і маніпуляція ✓

✓ неофіційне працевлаштування

відсутність ліцензії про посередництво у працевлаштуванні ✓

✓ договір незрозумілою мовою

відмова показати реєстраційні документи ✓

✓ компенсація покритих роботодавцем витрат "з першої зарплати"

перенаправлення невідомих пакунків ✓

✓ розмиті формулювання у договорі

нереалістично висока зарплата ✓

✓ переказ коштів авансом за надання послуг з працевлаштування

зміна умов в останній момент ✓

✓ розмиті формулювання у договорі

вимога віддати паспорт ✓

✓ працевлаштування через посередника

